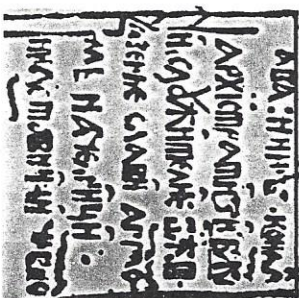

ИСТИ

БЕОГРАД
ПАЧЕВО
НОВИ САД
ТРИНИ

11—16. 9. 1990.

НАУЧНИ
САСТАНАК
САДБИСТА
У БУКОЋ
ДАДН

РЕФЕРАТИ И САОПШТЕЊА

20
/2

БЕОГРАД, 1991.

ANDREW R. CORIN

СРПСКОХРВАТСКЕ ЕНКЛИТИКЕ У СВЕТЛУ ДАНАШЊЕ
ЛИНГВИСТИЧКЕ ТЕОРИЈЕ

0. Данашњи генеративни модели синтаксе и фонологије омогућају нам да стекнемо нова и значајна saznanja о понашању српскохрватских енклитика. С једне стране, модел управљања и повезивања („government-binding model“) захтева да лингвисти *motivацију* премештање појединих речи у реченици (трансформације) као обавезану последницу неког недостатка у аутентичној структури дате реченице. То јест, вршене сваке трансформације мора бити обавезно да би изведена структура задовољила све услове за добро формирану реченицу. С друге стране, тзв. аутосементна фонологија пружа нам могућност да опишемо привидно синтаксичке појаве као резултате фонолошких процеса. Ово је од посебног значаја за описивање процеса везаних за енклитике, јер ови процеси стварно као да час траже синтаксичко, час фонолошко објашњење. Овакве опречне перцепције се ипак могу помирити ако претпоставимо да се енклитике раздвајају од осталих речи у реченици, стварајући тиме посебан аутосементни ниво, и поново се интегришу у реченицу путем вишеструког асоцирања с првим конституентом реченице (в. схеме 1 и 2).¹

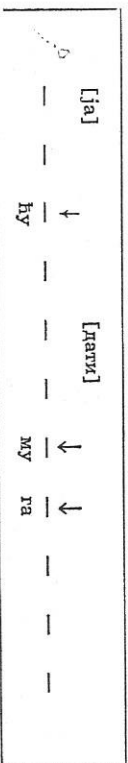

Схема 1: Раздвајање енклитика
(подразумевана преходно одређивање међусобног поретка енклитика)

¹ За основне појмове и принципе аутосементне фонологије, в. John A. Goldsmith, *Autosegmental and Metrical Phonology*, Oxford, Cambridge, Massachusetts, Basil Blackwell, 1990.

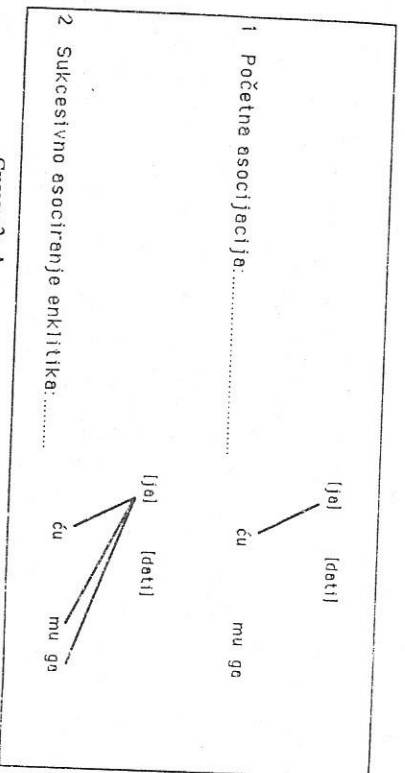

Схема 2: Ассоцирање (интерисање) енклитика

Да ли је овакав аутосемантични поступак заиста погодан за описивање „синтаксе“ српскохрватских енклитика, моћи ће се рећи тек након додатних истраживања. Овом приликом, међутим, хоћу да се ограничим на питање о *мотивацији* процеса којима се енклитике подвргавају. Сматрам да упрво ово питање опису понашања ових облика, јер ће одговор на нека већ сам по себи упућивати на конкретне механизме којима се треба саумогли говорити о мотивацији процеса везаних за српскохрватске енклитике, морамо прво да нађемо оквире ових процеса, тј. да одредимо класу облика који се подвргавају овим процесима.

1.0 Да бисмо дошли до суштинског разумевања значаја српскохрватских енклитика, дакле, морамо да одговоримо на три кључна питања: 1) које су те речи, односно ти облици, који се енклитички понашају у српскохрватском језику; 2) *зашто* се ови облици размештају у реченици друкчије од акцентуованих речи, односно друкчије од својих наглашених парњака; и 3) *зашто* се ове речи, односно ови облици, размештају у реченици друкчије од осталих неакцентуованих речи у српскохрватском језику.

1.1 Старије граматице, па чак и неке новије, дају сасвим једноставне одговоре на ова питања. Класа енклитичких облика се одређује простим набрајањем тих облика, док на питање о томе *зашто* се ти облици тако понашају, не даје се заправо никакав одговор. Само се указује на чињеницу да се енклитички облици помобних глагола и личних заменица користе онда па још и на обавезну употребу личних облика личних заменица после предлога.

Личнина је ситуација коју налазимо код Маретића. У неговој *Граматици хрватскога или српскога језика* читамо следеће:

„Енклитике су ријечи без акцента, а изговарају се заједно с ријечима које пред њима стоје, нпр. *видиш га, речи му, и др.* Које су ријечи енклитике, рећи ће се у „облицима“ рђе треба; овдје се одјешито од других споминућезаници *ли, бо* који су такођер енклитике.“² А у оделку о облицима, тамо где се говори о личним заменицама за прво и друго лице читамо: „Акцентуовани се облици узимају: 1. кад је на замјеници сила гомора, нпр. *дај мени*, а не Стојану, хвала *теби* и твоме брату, ако *вама* не каже, неће никоме; 2. с приједложима: *к мени*, из *тебе*, од *себе*, к *нама*, пред *нас* итд...“ и „Осим тих случајева употребљавају се краћи облици, нпр. *дај ми*, *молим те итд.*“³ Дакле, не даје се неки разлог или узрок за специфично понашање српскохрватских енклитика, док се услови за њихову употребу (ствари за употребу акцентуованих облика) одређују набрајањем појединих случајева кад ће се користити акцентуовани облик, а о неком заједничком иментељу у овим случајевима, односно у случајевима кад ће се користити енклитички облик, нема ни речи. На крају, треба запазити да се и правила за редослед и смештај енклитика дају опет набрајањем, без покушаја да се овако специфична правила објасне.

Слично опису налазимо код Лескина⁵, у (додатне ликовској) граматици Брада, Христа и Живковићевом капитанском делу⁶ титла на пољском језику⁷, у Стевановићевом капитанском делу *Садржени српскохрватски језик*⁸ па чак и у Каминићевом пољском делу за синтаксу хрватског књижевног језика.⁹ Новица је у последњем делу што аутор сматра да се најбоље енклитика одређује трансформацијом („пресобинком“ у Катичићевој терминологији), али још увек нема ништа о томе шта уједињује класу енклитика, шта их одваја од проклитика, и зашто се понашају управо на овакав специфичан начин. Истина, ова књига не претендује да буде потпуна граматица, па не обухвата морфологију, па можемо помислити да би аутор обрадио ово пита-

² Т. Маретић, *Граматица хрватскога или српског језика. Треће, непромењено издање*, Загреб, Матица хрватска, 1963, стр. 136.

³ Оп. сит. 189.

⁴ Оп. сит. 469—473.

⁵ A. Leskin, *Grammatik der serbokroatischen Sprache. I. Teil: Lautlehre, Stammlehre, Wortlehre*, Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1914, 361—363.

⁶ Иван Брадац, Мате Храсте, Сретен Жижковић, *Граматица хрватскога или српског језика*, Загреб, Школска књига, 1952, 43, 195—196.

⁷ Wilm Franke, *Grammatik der serbokroatischen Sprache*, Warschau, Państwowe wydawnictwo naukowe, 1956, 83, 85—86, 284—285.

⁸ М. Стевановић, *Садржени српскохрватски језик (граматички систем и књижевнојезичка норма)*. Увод. фониетика. Морфологија, Београд, Научно дело, 1964, 162.

⁹ Радослав Катичић, *Синтакса хрватског књижевног језика: наука за праксику*, Загреб, ГАЗУ, Титоус, 1986, 495—8.

не тамо. Ипак, за облике *ли*, *бо*, често и *се*, дефинисање енглитика се не може везати за морфологију.

1.2 Стање у расправљама посвећеним овој проблематици не разишћује се битно од онога што наизаммо у општим граматикама. Има, истина, покушаја да се објасни међусобни поредак глатогских и заменичких енглитика, па и посебан положај глатогских енглитике *је*, као резултат промена настаних у минималним решења у овом трагању, него питања о томе зашто неакцентуелни облици личних заменица и помоћних глатога *не могу* стварати енглитике у једној реченици окупљају на једном месту, и зашто тај низ енглитика тражи управо друго место у реченици, једва да су се поставили у сербократистичним.

Наузетак од последње констатације чини Јакобсон, који је у познатој расправи тврдио да се енглитике помињу на Другом одређују или доулажују¹⁶. Ово објашњење, међутим, могло би да се примени само на заменичке енглитике, док за помоћне личне енглитике *ли*, *бо*, *же*, *нак*, које нису везане синтаксички само за једну управну реч у реченици, то није могуће. Од већетскохрватском и неким другим словенским језицима са њиховим *музичким акцентом (односно, са траговима тог музичког акцента)*, док је у језицима са „акцентом слободног интелекта“ (accent d'intellect libre) енглитичка природа облика променљивих речи делимично или потпуно изгубљена. Овоме бих само додао да премештање енглитика у овим језицима не треба везати директно за врсту акцента у њима, већ за њихову метричку структуру, која је сама условавана врстом акцента.

Други наузетак чини значајна расправа А. Поповића¹⁷, у којој аутор везује посебна правила за смештај енглитика за њихов посебан статус у реченици. Наиме, енглитичко понашање означири реченице (у функционалној реченичној перспективи) сруксе тице Другог места у реченици, овај положај дозвољава да се месту са прегежно *граматичким значењем* окупљају на једном ду посвећеном конкретним правилима за смештај и редослед енглитика.

1.3 Свакако да не смеемо замерати ауторима општих грамалика што су досад занемаривали ова питања. Већина горе на-

¹⁶ Roman Jakobson, "Les emphatiques slaves", *Actes du IIeme congrès international de linguistes (Rome, 19-26 septembre 1933)*, Florence, Felice le Monnier, 1935, 384.

¹⁷ Л. Поповић, *Antizipative und postverbale Stellung der Enklitika im Serbokroatischen*, Zeitschrift für Slavistik 24, 5, 1974, 678-695.

речених граматика представља *морфолошке* граматике, док је францускија граматика каричито „Грамаука оршова“, тј. дескриптивна граматика. Ова дела, дакле, неваљу за пилв да *објасне* језичке чинишце. Она настоје једноставно да *опису* оно што се може чути или читати, односно оно што би требало да се чује или чита у оквирима књижевног језика. Лексикона грамалика пак има изразито дијахроничкоу основу, што значи да се у њој објашњење својим углавном на *настанак* облика и правилна синтаксичке мере у проносници, а не укључује синхроничку условљеност појединих појава.

Једна од основних карактеристика генеративне граматике међутим, јесте њено настојање не само да *описне* корупе језичких података, или чак скупи могућих реченица или некака једног језика, већ и да *објасни* наше интуиције, кад је год то могуће, о стурктури језика, пототово у вези са чинишцима које нам се на први поглед чине чудним или неочекиванима.

Једна таква интуиција или, боље рећи, комплекс интуиција, тиче се понашања енглитичких облика у српскохрватском језику. Јасно осећамо, напиме, синтаксичку и морфолошку нетовечност наглашених и ненаглашених облика личних заменица и помоћних глатога. Ова се нетовечност рефлектује, између осталог, у чинишци што се у граматикама наглашени и ненаглашени облици наводе један поред другог под истом рубриком, често са линијама један поред другог под истом рубриком, што се мога са зарезом између њих. Кад је ова нетовечност тако очигледна, онда морамо да се питамо зашто се наглашени и ненаглашени облици ових речи јављају на различитим местима у реченици. Као што сам већ истакао, није нововио указати на улогу емфазе или реченичног нагласка. Реченични нагласак је ипак само један од чинишца који утичу на употребу наглашених или ненаглашених облика, заједно са присуством негативне речне ордацијом код заменица, или присуством негативне речне код помоћних глатога. Ово су само *услови* за *избор* наглашености или ненаглашености облика, и сами по себи не објашњавају стваричито понашање ненаглашених облика ових речи. Зато је потребно да се посебно бавимо трима кључним питањима која сам навео горе.

2.0 Овом триликом, дакле, уместо уобичајеног набојања енглитичких облика, даћу дефиницију која одређује заједнички именитељ свих енглитика у српскохрватском језику. Да истовремено раздваја ове облике од других неакцентуелних речи које се не понашају као енглитике. Једино после образложења ове дефиниције, тј. када имамо одређену представу о томе, која или каква заједничка дрга снаја све српскохрватске енглитике у једну класу, моћи ћемо да приступимо Другом кључном питању, које би могло једнако да гласи: зашто се облици које ми зовемо енглитикама помињу са свој дубинског положаја и долажу,

22 У оквирума модела са инфлекцијском фразом, облици помоћних глагола могу да представљају део лексички или фонолошки сачувај ове фразе. Ово је уствари најједноставнији случај (в. схему 3 и реченицу 4). Заједно са помоћним глаголом може да стоји и одричан речеца *не*, али у овом случају се може користити само акцентовани облик помоћног глагола, а никако прави енклитички облик. У реченицама:

15. *Ми нè бисмо ишли, да нас он није позвао.*
16. *Ти нèнеш успеши у томе.*
17. *Ти ниси дошла на време.*

морало признати да је облик помоћног (или модалног) глагола уствари акцентован (15., можда и 16.) или да се уопште речеца стоји са глаголским обликом у јединственом облику са сопственим акцентом (17., можда и 16.).

23. Што се тиче ушитне речце *ли*, можемо узети да у дубинској структури она стоји у комплементизаторској фрази. Ово је у складу не само са новијим радом о књижевности у генеративној граматизици¹⁴, него и са традиционалним схватањима. За Мафрази облик *ли* може да стоји сам (пре пренаглашења, наравно) или заједно са неким другим речју, најчешће са везником *да*.¹⁵

24. Највећу тешкоћу за нашу хипотезу представља облик *се*. У овим случајевима кад се овај облик може тумачити као директни објекат (в. реченице 18—20):

18. Видим се у огледалу
19. Селим се на Нови Београд
20. Бријем се свако јутро

уствари немамо проблема, јер у овим случајевима заста можемо тврдити да облик *се* представља ненаглашени акузативски облик повратне личне заменице, а као такав представља неку

¹⁴ V. E. Kaisse, *Connected Speech: The Interaction of Syntax and Phonology*; Orlando, Fla., Academic Press, Inc., 77; i V. Radanović-Kocić, *The Grammar of Serbo-Croatian Clitics: a Syntactic and Diachronic Perspective*. The назива докторска дисертација, 1988, 78. Ако је тачна тврдња Е. Кайсе да се кинтике везане за друго место у реченици јављају само у језицима који имају кинтике које одређују неку реченицу (75—76), онда је самима тим јасно да српскохрватску речцу *ли* треба сврстати у ову категорију.

¹⁵ Op. cit.
¹⁶ У овом последњем случају, можемо узети, заједно са Вроуичем зборнику *Slavic Transformational Syntax, proceedings in Serbo-Croatian*, у и С. V. Cihvan, *University of Michigan, 1974*, 39; или *Serbo-Croatian Enclitics in English-Speaking Learners*, у зборнику *Konjunktivna analiza енглеских факултета*, Загреб, 1975, 107), да *да ли* представља уствари пуни облик ушитне речце (тј. да је однос *ли* : *да ли* аналоган или сличан односу *ми* : *неми*, итд.).

фразу директног објекта. Случајеви, међутим, кад се облик *се* не може лако схватити као акузатив повратне личне заменице (в. реченице 21—26):

21. Сматра се да је људска врста настала у Африци
22. Војска се бије са непријатељем
23. Свиђа ми се такав начин опхођења
24. Иде се свако јутро на пијану
25. Пије ми се
26. Пије ми се кафа

представљају потенцијалну тешкоћу за нашу хипотезу, тј. да се као енклитике понашају оне неакцентоване речи које представљају, или могу да представљају, део лексички или фонолошки састав једног од главних реченичних конституената. Ово питање ће морати зајед да остане отворено.

3.0. Имамо, дакле, иако не без спорних тачака, ипак прилично чврсту основу за идеју о енклитикама као читавим, или потенцијално читавим главним реченичним конституентима без сопственог нагласка. Али ова концепција долази још изражаја речећом тек онда кад удорећемо енклитике са другим неакцентованим речима које се не понашају енклитички.

3.1. Предлози, на пример, представљају управне чланове фразе, исто као именнице и глаголи. Међутим, предлози имају обавезну додну у виду именичке фразе, и зато *не могу* да представљају део лексички или фонолошки састав своје фразе.¹⁷

3.2. Ненаглашене одричне речце *не* и *ни* представљају своје преге одређу глагола или именнице, а обавезно се јављају у склопу једне шире фразе, из које се управна именница или глагол *не може* испустити.¹⁸

3.3. Што се тиче везника, можемо разликовати два екстремна случаја. На једној екстрему имамо хипотактички везник *да*, који одређује реченицу којој припада као додну глагола управне реченице:

27. Знам да говорим енглески
28. Режи су ми да говорим енглески
- нин као субјекат те реченице:
29. Познато ми је да говорите енглески

¹⁷ Захваљујем се W. Вроуичу, који ми је указао на пример *испре*, који може да стоји или са именничком доднуком или без ње. Ради се о правичном случају између предлога и предлога.

¹⁸ Овде не узимамо у обзир примере типа:

а. Ова машина ради брзо и ефикасно, а она не
б. Ивана је научила све, а Иван не (није)
Облик *не* у овим примерима је наглашен, и самим тим не противречи нашој тези. Вакције је, међутим, што наглашени облик *не* представља уствари својеврсту глатовску заменицу, која замењује читаву глаголску фразу, или чак глаголску фразу заједно са инфлекцијском фразом. Зато овај облик не може да се сматра као глаголична партицип одричне речце *не*.

Везник *да* настаје у комплексентизаторској фрази (у дубинској структури), и најчешће чини леву границу реченице.

На другој екстреми имамо праве паратактичке везнике и *и*. Ове речи стоје најчешће *између* две равноправне реченице и саме не долажу ништа битно значењу сложене реченице. Ово последње се види из тога што, осим у случајевима када *и* представља сукобљиви везник, ови везници се могу наоставити без да се значење битно мења.

- 30a. Ја пишем, а жена чита
30б. Ја пишем, жена чита

- 31a. Пишем књиге и предајем на факултету
31б. Пишем књиге, предајем на факултету

Разлика између 30 а и 30б, или између 31a и 31б своди се на степен прихватљивости б-варијаната, а о разлици у значењу тешико да се може говорити.

За нас је, међутим, битнија друга последица семантичке празнине ових везника. Наиме, осим, опет, у случајевима када *и* представља сукобљиви везник, поредак двеју реченица спојених овим везницима може се мање или више слободно замесиврати. Притом везник остаје *између* двеју реченица, али се значење не мења. На пример:

- 32a. Ја пишем а жена чита
 =
- 32б. Жена чита а ја пишем
 =

- 33a. Пишем књиге и предајем на факултету
 =

- 33б. Предајем на факултету и пишем књиге

С друге стране, са везницима који одређују реченицу коју започињу као део (субјекат, допуну, одредбу) надређене реченице, немамо исту слободу:

- 34a. Ја пишем да жена чита
 ≠
- 34б. Жена чита да ја пишем
- 35a. Ја пишем јер жена чита
 ≠
- 35б. Жена чита јер ја пишем
- 36a. Ја пишем ако жена чита
 ≠
- 36б. Жена чита ако ја пишем

Из ових чињеница се може закључак да везници *да* и *јер* чине део реченице којој припада, јер могу да стоје само на почетку те реченице. Ако се промени редослед реченица, мора се помалти и везник да би остао заједно са реченицом којој припада:

- 37a. Ја пишем ако жена чита
 =
- 37б. Ако жена чита ја пишем
- 38a. Ја пишем јер жена чита
 =
- 38б. Јер жена чита ја пишем

Везници *и* и *а*, међутим, као да не стоје у *другој* по реду равноредној реченици, већ *између* двеју реченица, тј. и једне и друге реченице. Зато када се мења редослед реченица, везник може остати између реченица, а не мора да се помалти на почетак сложене реченице.¹⁹

За потребе овог реферата, дакле, у којем испитујемо карактеристике и понашање неакцентованих речи у склопу реченице, не морамо узимати у обзир везнике *и* и *а*, јер не припадају реченици. Што се тиче везника *да*, међутим, морамо признати да он представља, или може да представља, неолексички или фONOЛОШКИ састав комплексентизаторске фразе. Другим речима, нашла теза предвиђа да би везник *да* морао да се понаша као синтактика.

За потребе овог реферата, дакле, у којем испитујемо карактеристике и понашање неакцентованих речи у склопу реченице, не морамо узимати у обзир везнике *а* и *и*, јер не припадају реченици. Што се тиче везника *да*, међутим, морамо признати да он представља, или може да представља, неолексички или фONOЛОШКИ састав комплексентизаторске фразе. Другим речима, нашла теза предвиђа да би везник *да* морао да се понаша као синтактика.

Има уствари само једна разлика између понашања везника *да* и правих синтактика. Облик *да* јавља се редовно на *првом* месту у реченици, док синтактике не могу да стоје на овом месту. Ово ће бити резултат *delimitatione* функције која је карактеристична за синтактику.

¹⁹ Смекчу овоме тумачењу чине примери типа:

И пишем књиге, и предајем на факултету
у којима као да по један везник *и* припада свакој од напредних реченица (захвалујем се W. Bloomfield). Тако смекчу немамо у случају везника *а*, који се не може удвојити. Сматрам да оваквим примери сами по себи нису довољни да неспрају аргумент да везници *и* и *а* стоје (барем у случајевима без удаљања) између реченица, а не у другој по реду реченици, јер остаје чињеница да се понашање ових везника синтактички разликује од осталих синкохоративних везника, а ово ми се чини најприродичнијим објашњењем те разлике.

ристична за српскохрватске везнике. Наиме, одређујући однос између двеју реченица, они обележавају *принципу* између њих. Праве енклиптике немају такву функцију. То се најбоље види употребљивијим везиком да са упитном речцом *ли*. На нивоу дубиничке структуре, оба облика стоје у комплементизаторској фрази. Први, међутим, одређује однос између двеју реченица, док други одређује само унутрашњу семантичку своје реченице.

Делимитациона функција дозвољава везнику *да* да стоји на првом месту у реченици, тако да назив „енклиптика“ може на овај облик се понаша као и остале српскохрватске енклиптике. Најважнији аспект овог понашања је обавезни смештај низа „правих“ енклиптика одмах после везника *да*. Ова чиница долази под нашом тезом своје природно објашњење, јер је овај облик уствари део тог низа, његова прва „карлика“. И постојање облика уствари низа енклиптика одговара нашим очекивањима да на почетку низа енклиптике долази речца *ли*, њама. Ово је исти постојање у којем се јавља упитна речца *ли*, која такође настаје у комплементизаторској фрази. Ако се ова ова облика јављају заједно у низу енклиптике, онда је *да* на првом месту у складу са својом делимитационом функцијом. Ако међутим, прихватимо да је сложен облик *да ли* уствари пуна варијанта енклиптике *ли*, онда су клиптички облици *да* и *ли* уствари у комплементарној дистрибуцији, па опет нема смисла нашој анализи.

Овом приликом смо се задржали само на анализи најважнијих карактеристика трију српскохрватских везника у вези с нашом темом. Детаљна анализа свих српскохрватских везника у вези с овим проблемом ће се морати разрадити у посебној студији.²⁰

4.0 Аргументи које сам већ изнео потврђивају су, такођако не у свим појединостама, тезу да се као енклиптике у српскохрватском језику понашају оне неакцентоване речи које прекидају, или могу да представљају, нео један главни реченични стављају, или могу да представљају, нео један главни реченични конституент. Морам сада да питам: *зашто*. Ту немам намеру да објасним зашто се друге неакцентоване речи *не понашају* као енклиптике, већ зашто се речи управо из ове окупине поимају са свог дубиничког положаја и додају, односно припадају, неку другу реч, и то често на месту удаљеном од дубиничког положаја енклиптичког облика.

4.1 Објашњење је уствари имплицитно у дефиницији класе српскохрватских енклиптика коју смо већ изнели и анализирали. Енклиптике су, наиме, оне неакцентоване речи које се не могу наслонити на неку другу акцентовану реч у сопственом реченичном конституенту. Док се предлог наслања на своју имплицитно

²⁰ Детаљнија анализа се налази у већ цитираном раду Љ. Поповића. Исти рад садржи и друго тумачење обавезног смештаја низа енклиптика одмах иза *да* и других „правак“ речи. Поповићев тумачење ипак не противречи ономе које се овде даје.

ку допуну, или на евантуалну одредбу те именице, а некако неке одржне речце *не* и *ни* наслањају се на именице или глаголе које оне одређују, док облици *ме*, *те*, *га*, *и*, *то*, или *ли*, *ти*, *јој*, *и*, *ти*, *не* могу у принципима фразе директно, односно индиректно, објекта да се наслоне на неку другу реч. Слично томе, енклиптички облици помоћних глагола стоје сами у инфлекцијској фрази, а упитна речца *ли* најчешће стоји сама у комплементизаторској фрази. Зато ни ови облици не могу у оквиру *ли* тих фраза да се наслоне на неку другу реч.

Ове горе наведене чињенице дају се свести на један општи принцип, који би условно могао да гласи:

39. Сваки главни реченични конституент мора да садржи бар једну акцентовану реч, односно један акценат. Ако нема те једне акцентоване речи, односно тог једног акцената, дотични реченични конституент мора да се укљони.

Крајње објашњење за специфично понашање српскохрватских енклиптике, дакле, налази се на нивоу прозодичке, односно метричке структуре језика.

4.2 Да је ово разумљиво или, чак, очекивано, није тешко видети. Познато је, наиме, да реченици, као целини са значењем и одређеном унутрашњом синтаксичко-морфолошком структуром, одговара и прозодичка структура са елементима који одговарају појединим нивоима синтаксичко-морфолошке структуре. Реченици у целини се додељује интонацијска конструкција, док се поједине речи у реченици обележавају углавном по јединим акценатом, односно по јединим акцентованим слогом. Другим речима, можемо се служити метафором да реченица „лиси“ (т.ј. развија се) на прозодичком „костуру“. Цео основици састоји овог реферата се састоји у томе што морамо, између реченице у целини и појединих речи, допустити још један ниво прозодичке структуре. То јест, између реченичне интонације и акцената појединих речи у реченици, постоји ниво прозодичке структуре који повезује *фразу* *структуру* реченице са прозодичким костуром те реченице. Сваком главном реченичном конституенту мора да одговара бар један акценат или, метафорично да кажемо, бар једно прозодичко „ребро“. Кад год то ребро нема, сам конституент, барем фонолошки или на нивоу површинске структуре, мора да се укљони. А такви се прозодички неадекватни конституенти у српскохрватском језику углавном налазе на тај начин што се они додају, односно припадају, неком другом конституенту који има своје прозодичко ребро. Српскохрватско поимање енклиптика није ништа друго до један од могућих начина да се укљоне конституенти који немају прозодичку у прозодичком костуру реченице.

О томе зашто српскохрватски језик решава проблем прозодички неадекватних фраза средствима која су привидно син-

таквичке природе, док енглески језик (а вероватно и неки јеру-ти) релативно слободан или исти проблем чисто фонолошким, од-носно метричким, средствима, мораће се говорити у распоруи посвећеној том питању. Овде могу навести о тој дискусији само толико да је разлика између енглеског и српскохрватског језика у начину уклањања прозоидијски неадекватних главних реченичних конституената вероватно у вези са разликом у ме-тричкој структури ових језика. Енглески језик, наиме, спада у ону типолошку категорију језика у којима је основна јединица метричке структуре акценат речи („stress-timed language“), док српскохрватски спада међу оне језике у којима је основна ме-тричка јединица — слог („syllable-timed language“).²¹

²¹ О подели језика света на „stress-timed“ и „syllable-timed“ г. David Abercrombie, *Studies in phonetics and linguistics*, London, Oxford University Press, 1965, 16—25 (главак А phonetician's view of verse structure). О мет-ричком понашању енклитика у енглеском језику в. 26—34 (главак Syllable quantity and enclitics in English) у истом делу.

Andrew R. Corin

Summary

While there exists an abundant literature on the nature of special clitics in the world's languages, relatively little attention has been paid to the *synchronic motivation* for the striking, and often puzzling, syntactic and phonological behavior of these forms. Most strikingly, few attempts have been made to characterize the *common denominator* in the set of forms which behave as special clitics in a language. It is this common denominator which should suggest the specific mechanisms best suited to describing the syntax and phonology of clitics in a given language. Modeling of the Serbo-Croatian sentence within government-binding theory suggests that special clitics are those stressless forms which by themselves comprise, or may potentially comprise, a major constituent of the sentence (Comp, Subject phrase, Inf, Verb phrase, complements of the verb). This results from the prosodic (and ultimately metrical) principle that each major constituent of the sentence must contain at least one stressed form or syllable. Any major constituent consisting of a single unstressed word must be “eliminated” through phonological or syntactic adjunction to another constituent (or word) which contains at least one stressed syllable.